

Marek Antoni Nowicki

Z orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - przegląd orzecznictwa (październik-grudzień 2001)

Palestra 46/7-8(535-536), 139-148

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

PRAWA CZŁOWIEKA

Marek Antoni Nowicki

Z orzecnictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka – przegląd orzecnictwa

(październik–grudzień 2001)

Obowiązek przestrzegania praw człowieka (art. 1)

Przy zwyczajnym sposobie rozumienia pojęcia „jurysdykcja” w art. 1 Konwencji, z punktu widzenia prawa międzynarodowego państwo ma kompetencję głównie terytorialną. W wyjątkowych wypadkach jednak działania podjęte lub wywołujące skutki poza jego terytorium można uznać za wykonywanie jurysdykcji w rozumieniu tego artykułu.

Decyzja Banković i inni v. Belgia i szesnaście innych państw, 12.12.2001 r., Wielka Izba, skarga nr 52207/99 (dot. zbombardowania przez samoloty NATO siedziby telewizji i radia serbskiego w Belgradzie).

Prawo do życia (art. 2)

Władze amerykańskie zapewniły, iż przepisy przywracające w Pensylwanii karę śmierci już po okresie, w którym

doszło do przestępstw, nie będą stosowane z mocą wsteczną do skarżącego i przedstawiły wystarczające gwarancje, iż kary tej nie będzie się żądać, orzekać ani nie będzie wykonana przez sąd właściwy do ponownego procesu (wcześniejszy odbył się pod nieobecność oskarżonego przebywającego w Europie – przyp.). W rezultacie tych zapewnień nie było zagrożenia skazania na karę śmierci w Pensylwanii, a w rezultacie nie było poważnego ryzyka traktowania lub ukarania (syndrom korytarza śmierci) zakazanego w art. 3 Konwencji. Poza tym, w razie skazania na dożywotnie więzienie w rezultacie nowego procesu gubernator Pensylwanii może, pod pewnymi warunkami, zamienić tę karę na pozbawienie wolności pozwalające ubiegać się w pewnym momencie o warunkowe zwolnienie. Chociaż srodek ten stosuje się rzadko, z niczego nie wynika, iż w razie skazania na dożywot-

nie więzienie skarżący nie miałby możliwości skorzystania z warunkowego zwolnienia. Zarzut z art. 3 był więc oczywiście bezzasadny.

Decyzja Einhorn v. Francja,
16.10.2001, Izba (Sekcja) III,
skarga nr 71555/01
(dot. wniosku o ekstradycję skazanego
na karę dożywotniego więzienia za
zabójstwo w procesie toczącym się w
Pensylwanii pod jego nieobecność).

Zakaz tortur (art. 3)

Tymczasowo aresztowany, którego odpowiedzialność karna nie została potwierdzona prawomocnym wyrokiem, korzysta z domniemania niewinności. Nie ogranicza się ono wyłącznie do praw proceduralnych związanych z postępowaniem karnym, ale rozciąga się także na reżim prawny określający prawa aresztowanych w okresie aresztowania, łącznie z traktowaniem przez administrację więzienną. Aresztowani pozostają pod całkowitą kontrolą władz, sposób ich traktowania musi więc być – ze względu na ich słabszą pozycję – poddany ścisłej kontroli na podstawie Konwencji.

Orzeczenie Iwańczuk v. Polska,
15.11.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 25196/94, § 53.

Prawo do wolności i bezpieczeństwa osobistego (art. 5)

Art. 5 ust. 1 lit. c

Wymagania walki z przestępczością terrorystyczną nie mogą usprawiedliwiać zawężenia pojęcia „uzasadniony charakter podejrzeń” w stopniu naruszającym gwarancje art. 5 ust. 1 lit. c Konwencji. Nawet, gdy walczy się z ter-

roryzmem, państwo musi przedstawić przynajmniej niektóre fakty lub informacje pozwalające przekonać obiektywnego obserwatora, że zatrzymany był w uzasadnionym stopniu podejrzany o popełnienie przestępstwa.

Orzeczenie O'Hara v. Wielka Brytania,
16.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 37555/97, § 35.

Art. 5 ust. 1 lit. e

Skarżąca była zatrzymana na podstawie art. 40 ustawy z 1982 r. o zwalczaniu alkoholizmu. Przepis ten wprowadza dwa warunki usprawiedliwiające zatrzymanie: pierwszy – osoba jest pod wpływem alkoholu, drugi – zachowuje się agresywnie lub znajduje się w stanie zagrożenia życia lub zdrowia. Przed aresztowaniem była ona zbadana przez lekarza, który potwierdził zatrucie alkoholem i zalecił zatrzymanie jej przez dziesięć godzin w izbie wytrzeźwień. W postępowaniu karnym nigdy nie zaprzeczyła, iż po obudzeniu przez policjantów zachowywała się agresywnie. Kilku policjantów i dwóch lekarzy z izby wytrzeźwień opisało jej zachowanie w podobny sposób. Tak więc zatrzymanie mieściło się w granicach art. 40 ustawy z 1982 r. i nic nie wskazywało na arbitralność władz. Ze względu na sytuację skarżącej i okoliczności zatrzymania nie można było uznać, iż nie było ono konieczne. Skarga w tym zakresie była więc oczywiście bezzasadna.

Decyzja H.D. v. Polska,
7.6.2001, Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 33310/96.

Art. 5 ust. 3

Wysokość poręczenia majątkowego

należy ustalać biorąc przede wszystkim pod uwagę osobę, której ono dotyczy, jej majątek, a więc stopień, w jakim można uznać, iż perspektywa utraty przedmiotu poręczenia w razie niestawienia na rozprawie będzie wystarczająco odstrasżająca, aby oskarżony zrezygnował z ucieczki.

Orzeczenie Iwańczuk v. Polska,
15.11.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 25196/94, § 66.

Oskarżeni, którzy, zdaniem organów sądowych, mogą być zwolnieni za kaucją muszą przedstawić możliwe do sprawdzenia, wystarczające informacje wiążące się z wysokością ewentualnego poręczenia. Ponieważ wchodzi tu w grę fundamentalne prawo do wolności osobistej ustalanie przez władze wysokości kaucji musi być równie staranne jak decyzja o niezbędności dalszego aresztowania.

Orzeczenie Iwańczuk v. Polska,
15.11.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 25196/94, § 66.

Prawo do rzetelnego procesu sądowego (art. 6 ust. 1)

Chociaż art. 6 zwykle wymaga, aby oskarżony mógł korzystać z pomocy obrońcy już w początkowym stadium przesłuchań policyjnych, prawo to, niewymienione wyraźnie w Konwencji, może podlegać uzasadnionym ograniczeniom.

Orzeczenie Brennan v. Wielka Brytania,
16.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 39846/98, § 45.

Zapis przesłuchania na taśmie zapewnia ochronę przed nadużyciami policji, podobnie jak obecność obrońcy

podejrzanego. Nie jest to jednak niezbędny warunek rzetelności postępowania w rozumieniu art. 6 ust. 1 Konwencji.

Orzeczenie Brennan v. Wielka Brytania,
16.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 39846/98, § 53.

Prawo oskarżonego do porozumiewania się z obrońcą bez obecności osób trzecich jest jednym z podstawowych wymagań rzetelnego procesu i wynika z art. 6 ust. 3 lit. c. Jeśli adwokat nie może swobodnie rozmawiać ze swoim klientem i otrzymać od niego poufnych instrukcji, jego pomoc traci na znaczeniu.

Orzeczenie Brennan v. Wielka Brytania,
16.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 39846/98, § 58.

Przy ocenie, czy dostępna kontrola sądu administracyjnego była wystarczająca, należy uwzględnić m.in. przedmiot kwestionowanej decyzji, sposób jej podjęcia, okoliczności sporu oraz podstawy odwołania.

Orzeczenie Potocka i inni v. Polska,
4.10.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 33776/96, § 53.

Postanowienie o ekstradycji może wyjątkowo rodzić problem na tle art. 6 Konwencji, jeśli uciekinier byłby poddany lub ryzykował jaskrawe pozbawienie prawidłowego wymiaru sprawiedliwości w państwie występującym o ekstradycję. Wchodziłoby to w grę w razie poważnych argumentów wskazujących, iż nie mógłby żądać ponownego procesu po wyroku wydanym pod jego nieobecność i byłby uwięziony w rezultacie wykonania wymierzonej w ten spo-

sób kary. Nie było jednak do tego podstaw. Francja wypełniła zobowiązania wynikające z art. 6, bo była uprawniona – w dobrej wierze – do wniosku, iż osoba przez nią wydana Amerykanom nie będzie bez ponownego procesu zmuszona do odbycia w Pensylwanii kary wymierzonej pod jej nieobecność. Skarżący twierdził również, iż członkowie ławy przysięgłych mający go ponownie sądzić w USA byli poddani wyjątkowo gwałtownej kampanii medialnej. Trybunał podkreślił, iż skarżący miał obowiązek wykazać ryzyko jaskrawego pogwałcenia zasad wymiaru sprawiedliwości. Nic jednak nie wskazywało, iż proces przebiegałby z naruszeniem zasad rzetelnej procedury. Zarzut był więc oczywiście bezzasadny.

Decyzja Einhorn v. Francja,
16.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 71555/01 (dot. wniosku
o ekstradycję skazanego na karę
dożywotniego więzienia za zabójstwo
po procesie toczącym się pod jego
nieobecność w Pensylwanii), w której
sprecyzowano zasady zawarte w
orzeczeniu Soering przeciwko Wielkiej
Brytanii dotyczące zgodności
postanowienia o zgodzie na ekstradycję
z art. 6 Konwencji).

Zezwolenie na bronienie się osobiście lub wyznaczenie obrońcy mieści się w granicach swobody państw, które mają lepszą możliwość niż Trybunał wyboru właściwych środków dla zagwarantowania w ich systemach prawnych prawa do obrony. Ważne jest zapewnienie możliwości prowadzenia obrony w odpowiedni sposób i zgodnie z wymaganiami rzetelnego procesu sądowego. Właściwy

sąd może uznać, w granicach posiadanej swobody, iż interes wymiaru sprawiedliwości wymaga wyznaczenia obrońcy adwokatowi, którego postawiono przed sądem w sprawie karnej, i który może z tych samych względów nie być w stanie ocenić prawidłowo wchodzących w grę interesów a w rezultacie zapewnić sobie skutecznej obrony (potwierdzenie zasad wynikających z orzecznictwa Komisji dotyczących obowiązkowej reprezentacji przez adwokata i sprecyzowanie ich w sytuacji, gdy oskarżony sam jest adwokatem).

Decyzja Correia de Matos v. Portugalia,
15.11.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 48188/99.

Sposób stosowania art. 6 przed sądami apelacyjnymi lub kasacyjnymi zależy od szczególnych cech tego postępowania, jednak państwo tworzące takie sądy musi niewątpliwie zapewnić, aby podsądni korzystali z fundamentalnych gwarancji prawa do rzetelnego procesu sądowego, w tym do bezpłatnej pomocy prawnej.

Orzeczenie R.D. v. Polska,
18.12.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skargi nr 29692/96 i 34612/97 § 44.

Charakter zarzutów, potrzeba właściwego przedstawienia trudnych kwestii prawnych lub skomplikowany charakter procedury kasacyjnej mogą – z punktu widzenia interesu wymiaru sprawiedliwości – wymagać bezpłatnej pomocy prawnej.

Orzeczenie R.D. v. Polska,
18.12.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skargi nr 29692/96 i 34612/97 § 48.

Art. 6 ma zastosowanie do nauczyci-

cieli, a więc tym bardziej do profesorów uniwersytetu.

Decyzja Peterson v. Niemcy,
22.11.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 39793/98.

Zakaz karania bez podstawy prawnej (art. 7)

Ustęp 2 tego artykułu mówi wyraźnie, iż nie stanowi przeszkody w sądzeniu i karaniu osoby winnej działania lub zaniechania, które w czasie popełnienia stanowiły czyn zagrożony karą według ogólnych zasad uznanych przez narody cywilizowane, tak jak w wypadku zbrodni przeciwko ludzkości, których nieprzedawnienie zostało przyjęte w Statucie Międzynarodowego Trybunału w Norymberdze i w prawie francuskim z 1964 r., które mówi wyraźnie, iż zbrodnie przeciwko ludzkości nie podlegają przedawnieniu (potwierdzenie orzecnictwa Komisji).

Decyzja Papon v. Francja,
15.11.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 54210/00.

Prawo do poszanowania życia prywatnego i rodzinnego (art. 8)

Państwo korzysta z pewnej swobody przy ocenie kroków, które należy podjąć, aby zapewnić zgodność z Konwencją.

Orzeczenie Hatton i inni
v. Wielka Brytania,
2.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 36022/97, § 96.

W delikatnej dziedzinie jaką jest ochrona środowiska, powołanie się wyłącznie na dobrobyt gospodarczy kraju nie wystarcza do uchylecia praw innych osób.

Orzeczenie Hatton i inni
v. Wielka Brytania,

2.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 36022/97, § 97.

Państwa muszą ograniczyć ingerencję w miarę możliwości do minimum, szukając alternatywnych rozwiązań i ogólnie starając się osiągnąć cele w sposób najmniej dotkliwy z punktu widzenia praw człowieka. Każdy projekt należy zatem poprzedzić właściwymi badaniami dla znalezienia najlepszego rozwiązania pozwalającego zachować równowagę interesów.

Orzeczenie Hatton i inni
v. Wielka Brytania,
2.10.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 36022/97, § 97.

Zapobieżenie zakłóceniu porządku lub przestępstwu może usprawiedliwiać dalej idącą ingerencję w prawo do życia prywatnego lub rodzinnego tymczasowo aresztowanego z powodu ryzyka zmowy. W wielu krajach europejskich podejmowane są próby polepszenia warunków w więzieniach przez ułatwienie wizyt małżeńskich. Na razie jednak ich odmowę można uznać za uzasadnioną.

Decyzja Kalashnikov v. Rosja,
18.9.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 47095/99.

Skarżących – byłych funkcjonariuszy publicznych NRD przyjęto tymczasowo do pracy w służbie publicznej RFN. Potem jednak ich zwolniono na podstawie dokumentów Ministerstwa Bezpieczeństwa Państwowego NRD. Posłużenie się informacją dotyczącą przeszłości politycznej lub historii życia prywatnego można uznać za ingerencję w życie prywatne. Była ona w tym wypadku przewidziana przez prawo. RFN zweryfikowała

osoby, które po zjednoczeniu przyjęto do służby publicznej – gwaranta konstytucji i demokracji. Do współpracy skarżących z organami bezpieczeństwa NRD doszło wiele temu, skarżący mogli jednak odwołać się do sądów od decyzji o zwolnieniu i tak zrobili. Sądy szczegółowo zbadały okoliczności i argumenty skarżących, po czym uznały, iż nieudzielenie prawdziwych odpowiedzi w specjalnym kwestionariuszu wykluczało pełnienie funkcji publicznej. Sankcje, chociaż surowe, należało oceniać z punktu widzenia interesu ogólnego społeczeństwa niemieckiego i z uwzględnieniem wyjątkowej sytuacji historycznej, w jakiej oceniano ich przydatność do pełnienia funkcji publicznej w RFN, a także warunków niemieckiego traktatu zjednoczeniowego, o czym skarżący powinni wiedzieć. Biorąc pod uwagę zwłaszcza wyjątkowe okoliczności zjednoczenia Niemiec oraz margines swobody państw w tej dziedzinie Trybunał uznał, iż ingerencje nie były nieproporcjonalne.

Decyzja Knauth i Bester v. Niemcy, 22.11.2001 r., Izba (Sekcja) III, skargi nr 41111/98 i 42358/98.

Art. 6. ma zastosowanie do nauczycieli, a więc tym bardziej do pracowników publicznych żłobków.

Decyzja Knauth i Bester v. Niemcy, 22.11.2001 r., Izba (Sekcja) III, skargi nr 41111/98 i 42358/98.

Wolność myśli, sumienia i wyznania (art. 9)

Sprzedaż pigułek antykoncepcyjnych jest legalna, wyłącznie na podstawie recepty lekarskiej i tylko w aptekach. W tych warunkach skarżący jako aptekarze nie mogli

usprawiedliwiać odmowy ich sprzedaży przekonaniem religijnym. Mogli manifestować swoje przekonania w różny sposób, jednak poza sferą zawodową.

Decyzja Pichon i Sajous v. Francja, 4.10.2001 r., Izba (Sekcja) III, skarga nr 49853/9.

Skarżący twierdził, iż zwolniono go z powodu powiązań z partią socjalistyczną. Należało więc ustalić, czy była to ingerencja w korzystanie ze swobody wypowiedzi lub stowarzyszania się, czy też chodziło o dostęp do służby publicznej, a więc prawo niezagwarantowane w Konwencji. Rząd bułgarski wycofał kandydaturę skarżącego na stanowisko dyrektora w organizacji międzynarodowej. Wchodził więc w grę dostęp do stanowiska w organizacji międzyrządowej, który nie jest objęty ochroną na podstawie Konwencji. Zasady powoływania dyrektora stałego sekretariatu tej organizacji wymagały, aby kandydatura była wysunięta przez jedno z tych państw członkowskich w systemie rotacji. Nominacja należała wyraźnie do dyskrecyjnych uprawnień państwa. Nie można było uznać jej za ingerencję w art. 9, 10 lub 11 albo za naruszenie art. 14 Konwencji w połączeniu z ww. przepisami.

Decyzja Bozhilov v. Bułgaria, 22.11.2001 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 41978/98.

Wolność wypowiedzi (art. 10)

Wolność pokojowego zgromadzania się, tak jak wolność wypowiedzi, jest ważna dla każdego. Odnosi się jednak szczególnie do wybranych przedstawicieli społeczeństwa. Przy ustalaniu, czy można było uznać przemówienie za podżeganie do przemocy specjalne

znaczenie miała jego treść, kontekst i zwołane zgromadzenie. Zgromadzenie zwołano po rozwieszeniu flag Albanii i Turcji, i po doręczeniu radzie lokalnej, i skarżącemu, jako jej przewodniczącemu, zarządzenia tymczasowego Trybunału Konstytucyjnego. Niektóre fragmenty wystąpienia podczas zgromadzenia i skierowane do obywateli pochodzenia albańskiego zachęcały do użycia przemocy. Poza tym, skarżący, uznana osobistość wśród Albańczyków, zwołał zgromadzenie i wygłosił przemówienie znając w pełni treść decyzji Trybunału Konstytucyjnego oraz ryzyko zamieszek publicznych, naruszenia porządku i starć z policją. Mimo to zorganizował uzbrojone warty nocne pilnujące flag, powołał sztab itd. Z dokumentów w aktach wynika, iż wykonał sprzeczną z konstytucją decyzję rady lokalnej w Gostivar o zawieszeniu flagi Albanii na froncie ratusza. Naruszył w ten sposób obowiązek mera wykonania zarządzenia Trybunału Konstytucyjnego, był poza tym aktywnie zaangażowany w planowanie i utworzenie sztabu kryzysowego, a także uzbrojonych wart mających chronić flagę Albanii. Wszystko to odegrało poważną rolę w doprowadzeniu do gwałtownych wydarzeń w maju i w lipcu 1997 r. Skarżący wzywał obywateli pochodzenia albańskiego do oporu przeciw ostatecznej decyzji sądu, zachęcając w ten sposób do napięć międzyetnicznych i tworząc ogólne poczucie braku bezpieczeństwa. Z tych względów środki karne podjęte przez sądy odpowiadały pilnej potrzebie społecznej. Władze przedstawiły wystarczające racje na uzasadnienie skazania. Przy ocenie, czy były proporcjonalne,

Trybunał zwrócił uwagę, iż nie oskarżono go natychmiast po wygłoszeniu przemówienia, ale dopiero po tym, jak zaczęto odczuwać jego negatywne skutki. Wyrok skazujący wydano nie tylko z powodu zwołania zgromadzenia i przemówienia, ale również wywieszenia flag z naruszeniem decyzji Trybunału Konstytucyjnego oraz odmowy poinformowania rządu o decyzji rady. Skarżący skorzystał z amnestii po 15 miesiącach kary więzienia, która początkowo była bardzo surowa. Okresu spędzonego w więzieniu nie można było uznać za nieproporcjonalny.

Decyzja Osmani i inni v. Była Jugosłowiańska Republika Macedonii, 11.10.2001, Izba (Sekcja) II, skarga nr 50841/99 (dot. skazania wybranego przedstawiciela społeczności lokalnej należącego do mniejszości narodowej za sianie nietolerancji etnicznej).

Skarżący był od 1988 r. profesorem historii współczesnej na Uniwersytecie Humboldta w Berlinie. Uzyskał habilitację i tytuł doktora nauk po napisaniu dwóch prac: jedna, z 1978 r., dotyczyła cywilnych badań naukowych i ich wykorzystania dla celów wojskowych w RFN w latach 50., druga – z 1986 r., dotyczyła CDU i koncepcji społecznej gospodarki rynkowej w latach 1945–49. Po zjednoczeniu Niemiec otrzymał tymczasowo stanowisko akademickie, a następnie poddano go ocenie specjalnej komisji ds. przeglądu profesorów akademickich z byłej NRD. W 1992 r. profesor historii z Bochum – członek tej komisji przygotował raport wskazujący, iż nie ma podstaw, aby skarżący był profesorem. Po-

wodem był brak kwalifikacji zawodowych. Pierwsza praca miała charakter raczej polityczny niż historyczny, druga nie wносиła niczego nowego. Obie nie spełniały wymagań pracy naukowej. Od tego czasu niczego nie opublikował. Komisja postanowiła pozbawić go stanowiska profesora. Nawet, gdyby przyjąć, iż doszło do ingerencji w korzystanie ze swobody wypowiedzi, była ona przewidziana przez prawo. RFN mogła dokonać weryfikacji kwalifikacji zawodowych osób, które wcześniej pracowały w zupełnie innym systemie. Chodziło o zapewnienie, iż służbę będą pełnić odpowiednio przygotowani funkcjonariusze publiczni. Chodziło o ochronę porządku publicznego i praw innych osób. Przy ocenie proporcjonalności tego środka Trybunał zwrócił uwagę, iż prace przygotowane przez skarżącego w NRD były z konieczności wypełnione klimatem ideologicznym narzuconym przez oficjalną linię polityczną. W toku weryfikacji kwalifikacji zawodowych profesora uniwersytetu mającego uczyć studentów w RFN, właściwe władze mogą jednak odwołać się do jego wcześniejszych publikacji. Przy rozpatrywaniu odwołania od decyzji o zwolnieniu, sądy niemieckie zbadały ponownie kwalifikacje zawodowe w świetle obowiązujących przepisów i orzekły z uwzględnieniem obu prac, oraz braku późniejszych publikacji naukowych, również po zjednoczeniu, mogących naprawić braki wcześniejszych prac. Trybunał Konstytucyjny zbadał szczegółowo, czy ingerencja naruszyła prawa podstawowe w sferze wolności pracy i wolności nauki. Sankcję, chociaż dotkliwą, należy oceniać z uwzględnieniem ogólnego interesu społeczeństwa niemieckiego w wyjątkowej sytuacji histo-

rycznej i warunków określonych w niemieckim traktacie zjednoczeniowym. Ze względu na wyjątkowe okoliczności związane ze zjednoczeniem Niemiec, stopień ingerencji oraz swobodę państwa w tej dziedzinie Trybunał uznał, iż ingerencja nie była nieproporcjonalna.

*Decyzja Petersen v. Niemcy,
22.11.2001 r., Izba (Sekcja) III,
skarga nr 39793/98.*

Wolność zgromadzania się i stowarzyszania się (art. 11)

Mieszkańcy regionu kraju mogą tworzyć stowarzyszenia dla popierania i promowania szczególnych jego cech. Samo to, że stowarzyszenie wzmacnia świadomość mniejszości narodowej nie może usprawiedliwiać ingerencji.

*Orzeczenie Stankow i Zjednoczona
Macedońska Organizacja Ilinden
(United Macedonian Organisation
Ilinden) v. Bułgaria,
2.10.2001 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 29225/95 i 29221/95, § 89.*

Nawoływanie przez grupę osób do autonomii lub nawet żądanie secesji części terytorium kraju – domagając się przy tym istotnych zmian konstytucyjnych i terytorialnych – nie może automatycznie usprawiedliwiać zakazu zgromadzeń. Hasła zmian terytorialnych w wypowiedziach i podczas demonstracji nie oznaczają automatycznego zagrożenia integralności terytorialnej i bezpieczeństwa państwa.

*Orzeczenie Stankow i Zjednoczona
Macedońska Organizacja Ilinden
(United Macedonian Organisation
Ilinden) v. Bułgaria,
2.10.2001 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 29225/95 i 29221/95, § 97.*

W demokratycznym społeczeństwie opartym na rządach prawa należy umożliwić pokojowe wyrażanie politycznych idei kwestionujących istniejący porządek w drodze korzystania z prawa do zgromadzania się lub przy pomocy innych legalnych metod.

Orzeczenie Stankow i Zjednoczona Macedońska Organizacja Ilinden (United Macedonian Organisation Ilinden) v. Bułgaria,
2.10.2001 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 29225/95 i 29221/95, § 97.

Środki prewencyjne ograniczające swobodę zgromadzania się i wypowiedzi stosowane w innych wypadkach niż podleganie do przemocy lub odrzucenia zasad demokracji – niezależnie od tego jak szokujące lub nie do zaakceptowania dla władz mogą być niektóre poglądy lub użyte słowa – nie służą demokracji i często jej zagrażają.

Orzeczenie Stankow i Zjednoczona Macedońska Organizacja Ilinden (United Macedonian Organisation Ilinden) v. Bułgaria,
2.10.2001 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 29225/95 i 29221/95, § 97.

Gdyby każde prawdopodobieństwo napięcia lub gorącej wymiany poglądów między opozycyjnymi grupami podczas demonstracji usprawiedliwiałoby zakaz ich organizowania, społeczeństwo nie miałoby możliwości stykania się ze zróżnicowanymi poglądami na wiele ważnych kwestii.

Orzeczenie Stankow i Zjednoczona Macedońska Organizacja Ilinden (United Macedonian Organisation Ilinden) v. Bułgaria,

2.10.2001 r., Izba (Sekcja) I,
skarga nr 29225/95 i 29221/95, § 107.

Państwa mogą ustalać, czy cele i działalność stowarzyszenia są zgodne z krajowym porządkiem prawnym, muszą jednak czynić to zgodnie z ich obowiązkami na podstawie Konwencji i pod kontrolą Trybunału.

Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska,
20.12.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 44158/98, § 55.

W pewnych wypadkach potrzeba ochrony praw Konwencji może prowadzić państwo do ograniczenia innych praw i wolności, również w niej zagwarantowanych. Zachowanie równowagi kolidujących ze sobą indywidualnych interesów i praw jest trudnym zadaniem. Może wiązać się z potrzebą uwzględnienia kwestii politycznych i społecznych, na których temat opinie w demokratycznym społeczeństwie mogą się znacznie różnić.

Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska,
20.12.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 44158/98, § 59.

W niektórych wypadkach radykalne lub nawet drastyczne środki, łącznie z natychmiastowym i trwałym rozwiązaniem organizacji i konfiskatą jej majątku, mogą być usprawiedliwione na podstawie art. 11.

Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska,
20.12.2001 r., Izba (Sekcja) IV,
skarga nr 44158/98, § 60.

Pluralizm i demokracja są, z natury rzeczy, oparte na kompromisie wymagającym ustępstw ze strony jednostek lub grup. Grupy muszą być czasami przygotowane do ograniczenia niektórych swo-

ich swobód, aby zapewnić większą stabilność kraju jako całości. Jest tak zwłaszcza w wypadku systemu wyborczego, mającego ogromne znaczenie dla każdego demokratycznego państwa.

Orzeczenie Gorzelik i inni v. Polska, 20.12.2001 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 44158/98, § 66.

Równość małżonków (art. 5 Protokołu nr 7)

Trybunał już wcześniej, w sprawie Cernicki v. Austria, stwierdził, iż klauzulę konieczności w art. 5 Protokołu nr 7 należy interpretować w taki sam sposób jak analogiczne klauzule w innych postanowieniach Konwencji. Wykluczenie możliwości przyznania wspólnej opieki nad dzieckiem po rozwodzie mieści się w granicach swobody pozostawionej państwu przy ocenie, co jest konieczne w interesie dzieci.

Decyzja R.W. i C.T.G.-W. v. Austria, Izba (Sekcja) III, skarga nr 36222/97.

Zakaz dyskryminacji (art. 14)

Tylko z bardzo poważnych względów różnicę traktowania ze względu na urodzenie poza małżeństwem można uznać za zgodną z Konwencją.

Orzeczenie Hoffmann v. Niemcy, 11.10.2001 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 34045/96, § 56.

Wymogi dopuszczalności (art. 35)

W sprawach, w których prawo krajowe przewiduje równocześnie kilka środków prawnych w sferze prawa cywilnego i karnego, skarżący – po podjęciu poważnej, ale nieudanej próby uzyskania naprawienia naruszenia przy użyciu jednego z nich – nie musi próbować wszystkich innych środków. Tak więc, po umorzeniu przez prokuratora dochodzenia wszczętego na żądanie skarżącej, nie musiała ona wszczynać sprawy prywatnoskargowej przeciwko policjantom. Poza tym, jeśli skarżący ma dający się uzasadnić zarzut na podstawie art. 3, pojęcie skutecznego środka prawnego obejmuje obowiązek przeprowadzenia przez władze szczegółowego i skutecznego śledztwa pozwalającego doprowadzić do ustalenia i ukarania osób odpowiedzialnych za złe traktowanie. Tak więc skarżąca, domagając się od władz wszczęcia postępowania karnego w związku z zarzutem znęcania się nad nią przez policję spełniła warunek art. 35 ust. 1, umożliwiając państwu naprawienie naruszenia w granicach własnego systemu prawnego.

Decyzja H.D. v. Polska, 7.6.2001 r., Izba (Sekcja) IV, skarga nr 33310/96.